

i Europie zmiany polityczne znalazły też swe odbicie w *Godzinie Antyfony* Artura Swinarskiego czy w swoistej parodii Antyfony – *Kucharkach* Nory Szczepańskiej. Najgłębiej odbija zwątpienie, rezygnację i pesymizm tamtych czasów *Cisza Romana* Brandstaettera, krótka tragedia-misterium, gdzie Antygoną wątpi w słusność swego działania i umiera w poczuciu bezsensowności swego poświęcenia.

Konferencję zakończył referat **dr Agaty Łuki** (KUL, Lublin) pt.: *Dramat w modzie, moda w dramacie*, połączony z pokazem slajdów. Mogliśmy przyjrzeć się rekonstrukcjom kostiumów i obuwia, jakich używano w starożytnym teatrze, oraz zaobserwować, w jaki sposób poszczególne elementy strojów antycznych funkcjonują w modzie współczesnej, oraz jak są wykorzystywane przez wielu znanych projektantów.

Małgorzata Siwicka – Lublin, KUL

6. COLLOQUIUM ORIGENIANUM DECIMUM: ORIGENES UT SCRIPTOR (Kraków, 31 VIII - 4 IX 2009)*

W dniach od 31 sierpnia do 4 września 2009 roku, w gmachu Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie odbyło się Colloquium Origenianum Decimum. Główny ciężar przygotowań i trud organizacji podjął **Henryk Pietras SJ**, którego dzielnie wspierał sekretarz **Andrzej Dziadowiec**. W ostatnie sierpniowe popołudnie specjaliści „od Orygenesza” z całego świata oraz zaproszeni goście pojawili się w progach jezuickiej uczelni. Po rejestracji i wstępnych powitaniach wszyscy zgromadzili się w Aula Magna, gdzie w imieniu Kościoła krakowskiego powitał zebranych kard. Franciszek Macharski, a w imieniu „Ignatianum” – prorektor ks. Grzegorz Łuszczak SJ. Następnie rozpoczęła się sesja inauguracyjna, której przewodniczył Gilles Dorival, szczególnie zasłużony dla Colloquia Origeniana. Pierwszy wykład zatytułowany *Polish archeological exploration of the Alexandrian School* wygłosił **Adam Łukaszewicz** (UW, Warszawa). Prelegent zaprezentował niezwykle bogate dokonania polskiej misji archeologicznej w Aleksandrii i Górnym Egipcie, zapoczątkowane zaraz po drugiej wojnie światowej przez prof. Kazimierza Michałowskiego i kontynuowane z powodzeniem do dziś; wykład został zilustrowany licznymi fotografiami dokumentalnymi z wykopalisk w Aleksandrii. Drugim prelegentem był **Lorenzo Perrone** z Uniwersytetu w Bolonii, którego wystąpienie „*Pro domo sua*”: *Origen's self-quotations and the construction of a literary oeuvre* miało za cel ukazanie sensu, znaczenia i możliwości badawczego wykorzystania autocytatów występujących w dziełach Orygenesza; Prelegent podkreślił, że cytaty i inne odwołania do własnych dzieł mogą posłużyć nie tylko bardziej precyzyjnemu ustaleniu chronologii dzieł Aleksandryjczyka, ale także próbie odtworzenia całościowej wizji jego „literackiego projektu”, polegającego przede wszystkim na skomentowaniu całej Biblii. Pierwszy dzień sympozjum zakończyła uroczysta kolacja w postaci obficie nakrytego szwedzkiego stołu, sprzyjającego poznaniu się uczestników i kuluarowym dyskusjom.

* Pełny wykaz 74 nazwisk zgłoszonych prelegentów oraz tytułów ich wystąpień zob. S. Longosz, *Colloquium Origenianum Decimum*, VoxP 29 (2009) t. 53-54, 1083-1087.

Kolejne trzy dni sympozjum były czasem niezwykle intensywnych obrad, odbywających się równocześnie w trzech aulach. Z tego powodu niemożliwe było uczestniczenie we wszystkich prelekcjach, chociaż dyscyplina czasowa, nad którą czuwali przewodniczący poszczególnych sesji, umożliwiła wybór wystąpień. Całe sympozjum zostało podzielone na dziesięć ogólnych sekcji związanych z życiem i myślą Orygenesa: 1). Środowisko literackie Aleksandrii i Cezarei Palestyńskiej; 2). Złożoność i cel twórczości; 3). Hermeneutyka; 4). Apologie; 5). Komentarze i Homilie; 6). Język; 7). Biblia i apokryfy; 8). Źródła filozoficzne; 9). Uczniowie i zwolennicy; 10). Krytycy.

Prelegenci pierwszej sekcji nakreślili, na podstawie wybranych przykładów, kontekst kulturowy, religijny, filozoficzny i literacki środowisk, w których Orygenes żył i tworzył. **Anna Zhyrkova** (Tel Aviv University) podjęła się próby rekonstrukcji doktryny kategorii u Filona i Klemensa Aleksandryjskiego. Nowatorskie spojrzenie na twórczość tego ostatniego podjął **Marco Rizzi** (Università di Sacro Cuore, Milano) w wykładzie zatytułowanym: *The literary problem in Clement of Alexandria: a reconsideration*: prelegent ukazał dwa różne style w twórczości Klemensa: *pedagogiczny*, to znaczy dotyczący praktycznego życia i posługujący się często egzegezą historyczną i dosłowną, oraz *dydaktyczny*, ukierunkowany na doktrynę i teoretyczną spekulację, a połączony z interpretacją alegoryczną. Te dwa różne style świadczą między innymi o zróżnicowaniu chrześcijańskiego środowiska Aleksandrii, tworzonego tak przez członków wywodzących się z radykalnych grup judeochrześcijańskich, jak i intelektualnych elit gnostyckich. **Michael Vlad Niculescu** (Bradley University, USA) przybliżył z kolei Orygenesową pedagogię opartą na Słowie Bożym, a polegającą na stopniowym przyjmowaniu Logosu, wcielonego w słowa Biblii. **Ulrich Volp** (Johanes-Gutenberg-Universität Mainz), wychodząc od analizy egzegezy 1Kor 7, 31b („Przemija bowiem postać tego świata”) podjętej przez Makarego z Magnezji w dziele *Apokritikos* w celu odparcia antychrześcijańskiej krytyki podnoszonej przez filozofów pogańskich, postawił tezę – wbrew tradycyjnym opiniom – o swoistym „orygenizmie” tego autora z V wieku. **Anna Tzvetkova-Glaser** (University of Heidelberg) przedstawiła na przykładzie zagadnienia rajy etymologiczne i doktrynalne związki egzegezy Orygenesowej i rabinicznej. Podkreśliła, że niektóre teksty Aleksandryjczyka nie wykluczają istnienia materialnych cech Edenu, wbrew rozpowszechnionej opinii sięgającej Hieronima i Eustacjusza z Antiochii, którzy przypisali mu czysto alegoryczną interpretację rajy. **Christian Hengstermann** (University of Münster), którego komunikat zamykał obrady pierwszej sekcji, ukazał w oparciu o dwie pierwsze księgi *Komentarza do Ewangelii według św. Jana* odwołania Orygenesa do neoplatońskich koncepcji, jak choćby transcendentna jedność Boga i jego wewnętrzna komunikacja w noetycznej Wielości.

Obrady drugiej sekcji zajmującej się złożonością i celem dzieł Orygenesa (*Complexity and scope of Origen's works*) rozpoczęły się we wtorkowe popołudnie. Wygłoszone zostały na niej dwa trzydziestominutowe wykłady zakończone dyskusją: **Eric Junod** (Université de Lausanne) w referacie *Du danger d'écrire, selon quelques préfaces d'Origène* podkreślił trudności dostrzegane przez Orygenesa w działalności pisarskiej, która może być zwykłą stratą czasu, manipulacją czy też rzucaniem pereł przed świnie. **Gerald Bostock** (Perth, Scotland, UK) natomiast zaprezentował w referacie: *Satan – Origen's forgotten doctrine* Orygenesa jako ważnego pioniera demonologii, korzystającego ze źródeł biblijnych, apokryficznych i wierzeń egipskich.

W drugiej auli przez cały pierwszy dzień pogłębiano tematykę hermeneutyki Orygenesesa (*Hermeneutics*). **Sébastien Morlet** (Université de Paris IV – Sorbonne) ukazał jej spójność posiłkując się ideą „symfonii”, niezwykle popularną w środowiskach filozoficznych epoki imperialnej. **Christoph Marksches** (Berlin) natomiast wygłosił wykład zatytułowany: *Scholien bei Origenes und in der zeitgenössischen wissenschaftlichen Kommentierung*. W swym piętnastominutowym komunikacie **Karin Metzler** (Humboldt-Universität zu Berlin) ukazała na przykładzie scholiów do Księgi Rodzaju etymologiczny wysiłek Orygenesesa, który korzystał także z komentarzy rabinów. **Kathleen O’Neill** (Boston College) przedstawiła owoce swoich poszukiwań na temat: *Origen’s threefold method of allegorical exegesis and his theology of the Trinity in „De principiis”*. **Megan Williams** (San Francisco State University, USA), w wykładzie nt. *Exegetical method, literary style and the scene of instruction in Origen’s „Commentary on Matthew”*, analizując metody egzegetyczne i style literackie używane przez Orygenesesa w *Komentarzu do Ewangelii według św. Mateusza*, uwytkliła akcentowane w tym dziele rozumienie chrześcijańskiego nauczania i uczenia się, rolę mistrza i ucznia. Trudno jednak jednoznacznie stwierdzić, czy ta specyficzna forma komentowania Ewangelii była zabiegiem wymyślonym, czy odzwierciedlała rzeczywiste wykłady Orygenesesa, który jawi się nie tylko jako „idealny nauczyciel Biblii”, ale również jako ten, kto wprowadza „idealnego czytelnika – ucznia” w proces stawania się samodzielnym mistrzem. Z kolei **Domenico Pazzini** (Verucchio, Italia) wygłosił referat na temat: *Figura simbolo legge linguistica nella prosa di Origene*, a **Harald Buchinger** (Universität Regensburg) zatytułował swoje wystąpienie: *Zur Überlieferungsgeschichte und Textkritik der Schrift des Origenes über das Pascha: offene Probleme*. **Sebastian Guly** (Cambridge University) podjął się analizy kontrowersyjnego tematu zbawienia diabła i rozumienia Królestwa Bożego w liście *Do przyjaciół w Aleksandrii*, w którym Orygenes stwierdza, że tylko nierozumny może utrzymywać, że diabeł będzie zbawiony. Prelegent odczytał jednak to stwierdzenie w kontekście całego skomplikowanego systemu soteriologicznego Aleksandryjczyka, aby ukazać złożoność postawionej kwestii. **Matthew Pereira** (Columbia University, New York) przedstawił swoje tezy dotyczące wykorzystywania przez Orygenesesa filozofii greckiej na przykładzie *Listu do Teodora*, odwołując się przede wszystkim do kategorii „pasożyta” jako symbolu asymetrycznej relacji. Biblijnym odpowiednikiem tej kategorii byłaby scena złupienia Egipcjan przez uchodzących Izraelitów, stanowiąca model dla chrześcijan, którzy mają korzystać ze wszystkich użytecznych osiągnięć filozofii w celu lepszej interpretacji Pisma Świętego.

Przedpołudniową sesję w trzeciej auli w sekcji apologii (*Apologies*) otwarło wystąpienie **Leszka Misiarczyka** (UKSW, Warszawa), który w referacie: *The influence of Justin Martyr on Origen’s argumentation in „Contra Celsum”* ukazał wpływ dzieł Justyna Męczennika na argumentację Orygenesesa przeciw Celsusowi. Swoistą kontynuacją tego zagadnienia był wykład **Johannesa Arnolda** (Phil.-Theol. Hochschule, Sankt Georgen) zatytułowany *„Hassvolle Unordnung”? Origenes und die Struktur von Celsus’ „Alethes Logos”*.

Piątą sekcję dotyczącą komentarzy i homilii Orygenesesa (*Commentaries, homilies*) rozpoczęły dwa wykłady z Francji: **Agnès Aliau-Milhaud** (Université de Paris IV – Sorbonne) wygłosiła referat zatytułowany: *La réécriture au passif et ses enjeux dans le „Commentaire sur Jean” d’Origène*, a **Agnès Kalinowska-Bastit** (Université de Metz): *De la phrase de Paul à la phrase d’Origène: réception, mimétisme et*

transformation. L'exemple du „Commentaire sur Matthieu”. **Antonio Castellano** (Università Pontificia Salesiana, Roma) przedstawił Orygenesową egzegezę wersetu J 1, 1a: „Na początku było Słowo”, wypuklając jej charakter antymonarchiański. O ważności tej polemiki świadczy choćby fakt, że interpretacja tego pierwszego wersetu zajmuje całą księgę Orygenesowego *Komentarza do Ewangelii według św. Jana*. Aleksandryjczyk, analizując znaczenie terminu ὁρχή, dochodzi do stwierdzenia istnienia hipostazy boskiej i osobowej Logosu, posiadającego wspólną naturę z Ojcem, jako że Syn został ustanowiony przez Ojca jako ὁρχή wszystkich bytów. **Guido Bendinelli** (Facoltà Teologica dell'Emilia Romagna) w referacie: *Il matrimonio bel „Commentario a Matteo” di Origene* ukazał wyjątkową złożoność tematyki małżeńskiej w Orygenesowym *Komentarzu do Ewangelii św. Mateusza*, w szczególności napięcie pomiędzy jego spekulacjami a praktyką duszpasterską odnośnie prokreacji i możliwości rozvodu. **Reinhart Ceulemans** (Katholieke Universiteit Leuven) zrelacjonował wyniki badań nad niedawno odkrytą kateną, zwaną kopenhagowską (manuskrypt: Hauniensis, Gamle Kongelige Samling 6, 2°, X w.), zawierającą wiele tekstów, które można zidentyfikować ze scholiami Orygenesusa do Pieśni nad Pieśniami. Pierwszy dzień obrad zakończył mocny polski akcent, a mianowicie wystąpienie **ks. Mariusza Szrama** (KUL, Lublin) zatytułowane: *La symbolique des nombres et le diable dans l'exégèse allégorique alexandrine*. Prelegent ukazał między innymi inspiracje pitagorejskie i antydualistyczny charakter aleksandryjskiej egzegezy liczb. Podkreślił, że żaden symbol liczbowy nie może być całkowicie zidentyfikowany ze złem i diabłem, gdyż to Bóg w swej mądrości jest twórcą liczb, a ich interpretacja odzwierciedla często walkę Boga z szatanem.

Kolejny dzień obrad w sekcji poświęconej zagadnieniu języka Orygenesusa (*The language of Origen*) rozpoczęły dwa piętnastominutowe komunikaty: **Giulio Maspero** (Pontificia Università della Santa Croce, Roma) zatytułował swoje wystąpienie: *Remarks on Origen's analogies for the Holy Spirit*, a **Charlotte Köckert** (Rupchert-Karls-Universität Heidelberg) podjęła się próby porównania komentarzy do Księgi Rodzaju u Orygenesusa i Dydyma Ślepego. Następnie miały miejsce dwa półgodzinne wykłady: **Gilles Dorival** (Aix-Marseille Université) przybliżył zagadnienie formy literackiej Hexapli, a **Andrea Villani** (Georg-August-Universität Göttingen) przeanalizował stosowanie przez Orygenesusa tzw. egzegezy prosopologicznej. W sekcji „Biblia i apokryfy” (*The Bible and Apocrypha*), **Chiara Barilli** (Università di Bologna) przedstawiła wyniki analiz komentarzy Orygenesusa do tekstów o dzieciach i dzieciństwie. Kolejną relację zatytułowaną *Didimo il Cieco e antropomorfismi biblici* przedstawił młody polski patrolog **Roland M. Pancierz OFM** (WSD, Kalwaria). Na przykładzie interpretacji konkretnych wyrażeń biblijnych przybliżył metodę alegoryczną stosowaną przez Dydyma i ukazał jego troskę o doktrynalne aspekty niematerialności i niewidzialności Boga. Gospodarz miejsca **Henryk Pietras SJ** (Ignatianum, Kraków) przedstawił zawartą w *Komentarzu do Ewangelii św. Jana II 188-192* interpretację nieznanego skądinąd żydowskiego apokryfu *Modlitwa Józefa*. Orygenes skorzystał z tego apokryfu, aby potwierdzić teorię o preegzystencji bytów racjonalnych, które nigdy nie odstąpiły od Boga i współpracują z Nim w celu zbawienia tych bytów, które się od Niego odłączyły. Kolejny wykład, przypisany do sekcji źródeł filozoficznych (*Philosophical sources*) myśli Orygenesusa, był swoistą kontynuacją wystąpienia przedmówcy. **Joseph O'Leary** (Sophia University, Tokio) na przykładzie rozważań o duszy Jana Chrzciciela (*Komentarz do Ewangelii św. Jana II 175-192*)

ukazał interakcję danych biblijnych z założeniami metafizycznymi w rozważaniach Aleksandryjczyka. Z kolei **Padraig O'Cleirigh** (University of Guelph, Canada) przedstawił wykład zatytułowany: *Simile and division: literature and metaphysics in Origen's „Commentary on John”*, analizując bardziej szczegółowo *Komentarz do Ewangelii św. Jana* II, VI, XIII i XXXII.

Wystąpienie **Blossom Stefaniw** (University of Erfurt) na temat: *Neither Missionary Institute nor Homoerotic Bond: interpreting pedagogy at Origen's school in Caesarea* rozpoczęło całodzienne obrady sekcji poświęconej uczniom i zwolennikom Orygenesa (*Disciples and followers of Origen*) w auli drugiej. Kolejny prelegent, **Alfons Fürst** (University of Münster) podjął próbę oceny, na ile rzeczywistym autorem *Homilii do Księgi Izajasza* jest Orygenes, a na ile Hieronim, który te homilie przełożył na łacinę, dostosowując je jednocześnie do ponicejskich standardów teologicznych, szczególnie w odniesieniu do zagadnienia Trójcy Świętej. Po przerwie **Michihiko Kuyama** (Meiji Gakuin University) wygłosił referat zatytułowany *Origen and Jonah*, a **Monica Tobon** (University College London) na przykładzie dzieła *Do mnicha Eulogiusza* ukazała, jak bardzo owocnie Ewagriusz Pontyjski potrafił połączyć swe zdolności literackie z osobistym doświadczeniem życia monastycznego, aby skutecznie zachęcać swoich czytelników do przechodzenia od namiętności do stanu *apatheia*. **Enrico dal Covolo** (Università Pontificia Salesiana, Roma) ukazał początki i rozwój *lectio divina* w tradycji wschodniej (na przykładzie Orygenesa) i zachodniej (na przykładzie Ambrożego). **Bernard Pouderon** (Université François Rabelais, Tours) przeanalizował wpływ traktatu *Egzegeza duszy* z Nag Hammadi (NH II, 6) na interpretację Lamentacji Jeremiasza u Olimpiodora z Aleksandrii.

W trzeciej auli kontynuowano przez cały dzień rozważania na temat homilii i komentarzy Orygenesa. **Patricia Andrea Ciner** (Universidad Católica de Cuyo, Universidad Nacional de San Juan, Argentina) zaprezentowała wykład na temat: *Unión mística y osadía: implicancias del término τολμητέον en el „Comentario al Evangelio de Juan”*. Prelegentka, analizując występowanie terminu „śmiałość” stwierdziła, że jej prawdziwym przejawem w dziele Orygenesa jest afirmacja całkowitego zjednoczenia mistycznego duszy z Bogiem. **Enrico Cattaneo** (Napoli), konfrontując różne komentarze do Iz 7, 1-9 (Euzebiusza, Bazylego, Hieronima, Jana Chryzostoma, Teodoretę, Cyryla), podjął próbę odtworzenia egzegezy tego wersetu u Orygenesa. **Sylwia Kaczmarek** (PAT, Kraków) w referacie *L'exemplum di Paolo nel „Commento alla Lettera ai Romani”* ukazała sposób, w jaki Orygenes przedstawił Apostoła – wzór poznania Boga i gorliwego naśladowcy Chrystusa. **Samuel Fernández** (Pontificia Universidad Católica de Chile) w oparciu o metafory występujące w dziełach Aleksandryjczyka, przybliżył jego teologię trynitarną, szczególnie zagadnienie jedności Boga w kontekście polemiki antymonarchiańskiej. Z kolei **Franz Risch**, a potem **Barbara Hanus** (oboje z Berlin-Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften) prezentowali zagadnienia związane z Orygenesową interpretacją psalmów, tytuły zaś ich wykładów były następujące: *Die Prologe des Origenes zum Psalterium* oraz *Zur Psalmenauslegung des Origenes. Einige Bemerkungen am Beispiel von Psalm 2*. Sesję popołudniową rozpoczął **Olivier Munnich** z paryskiej Sorbony wystąpieniem na temat: *Le rôle de la citation dans l'écriture d'Origène: étude des „Homélies sur Jérémie”*. Następnie **Stefano Tampellini** (Università di Bologna) przybliżył różne aspekty (kompozycja, struktura, egzegeza) *Homilii do Ewangelii św. Łukasza* w zachowanych fragmentach greckich i łacińskiej wersji Hieronima. Relacja

wreszcie **ks. Józefa Naumowicza** (UKSW, Warszawa) zatytułowana: *Ez 1, 1 chez Origène et la date de l'Épiphanie* zakończyła kolejny dzień sympozjum.

3 września był ostatnim „roboczym” dniem Colloquium Origenianum Decimum. W auli pierwszej rozpoczął go wykład **Emanuela Prinziwalli** (La Sapienza, Roma), która zapoznała słuchaczy z wynikami swoich studiów nad Dydemem Ślepym, zwłaszcza jego rolą w przekazaniu i transformacji dziedzictwa Orygenesesa. Kolejna prelekcja przygotowana przez **Chiare Faraggiana di Sarzana** (Università di Bologna) i **Francesco Pieri** (Facoltà Teologica dell'Emilia-Romagna, Bologna) została zatytułowana: *A Byzantine critical reader and editor of Origen's „Philocalia”: the ms. Marcianus graecus 47 and its marginalia*, a jedną z ważniejszych jej tez było wskazanie Focjusza, jako prawdopodobnego autora badanego manuskryptu zapomnianego aż do epoki Paleologów. **Vladimir Cvetkovic** (University of St Andrew, Szkocja) zaprezentował ewolucję poglądów jednego z pierwszych krytyków Orygenesesa w wykładzie zatytułowanym: *From Adamantius to Centaur: St Methodius of Olympus' critique of Origen*. Swoistą kontynuacją i egzemplifikacją tej prelekcji była relacja **Mirosława Mejznera SAC** (UKSW, Warszawa) pt. *L'εἶδος e l'ὄχημα: la critica al concetto origeniano di risurrezione nel contesto dell'escatologia intermedia nel „De resurrectione” di Metodio di Olimpo*, który w oparciu o analizę pojęć εἶδος i ὄχημα, zaprezentował przeprowadzoną przez Metodego z Olimpu krytykę Orygenesowej koncepcji zmartwychwstania na polu eschatologii pośredniej. **Marie-Odile Boulnois** (École Pratique des Hautes Études, Paris), wychodząc od dylematu wybraństwa Izraela wobec różnorodności narodów, wskazała na zależności dzieła Juliana Apostaty *Przeciw Galilejczykom* od *Przeciw Celsusowi* Orygenesesa. Z kolei **Jan Dechow** (Portola Valley, Canada) podjął się analizy zarzutów przeciw Orygenesowi, których autorstwo zostało przypisane Hieronimowi (*Acta Conciliorum Oecumenicorum* I 5, 4-5). **Joseph Verheyden** (University of Leuven) przedstawił obraz Orygenesesa jako idealnego chrześcijańskiego nauczyciela w opisach Euzebiusza i Rufina, natomiast **Wiliam G. Rusch** (Yale Divinity School) spróbował zrekonstruować postrzeżenie Mistrza z Aleksandrii przez Atanazego. **Emiliano Fiori** (Università di Bologna) przeanalizował problem apokatastazy w pismach Dionizego Pseudo-Aeropagity, wyjaśniając, że należy ją interpretować w sensie kosmologicznym, zgodnie z właściwą dla Dionizego neoplatońską wizją świata. Relacje **Dimitrosa Zaganosa** (École Pratique des Hautes Études, Paris) i **Johna Slotemakera** (Boston College) miały za cel porównanie egzegezy Orygenesesa odpowiednio z Cyrylem Aleksandryjskim i Augustynem. **Cordula Bandt** (Berlin-Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften) ukazała natomiast wpływ Orygenesowej interpretacji psalmów na egzegezę tejże księgi u Euzebiusza i Dydyma Ślepego. **Manabu Akiyama** (Tsukuba University, Japonia) przedstawił relację zatytułowaną: *La figura tipologica vera nelle „Omèlie di Origene su Ezechiele”*, podkreślając zwłaszcza odwołania Aleksandryjczyka do *Apokalipsy św. Jana*. **Illaria Ramelli** (Università del Sacro Cuore, Milano) zajęła się analizą źródeł doktryny apokatastazy. **Vladimir Baranov** (Nowosybirsk, Rosja) ukazał wpływ teorii preegzystencji dusz na późniejszą doktrynę ikonoklastyczną w wykładzie zatytułowanym: *„Condensing and Shaping the Flesh...”. Incarnation and the instrumental function of the soul of Christ in the iconoclastic Christology*. **Dmitrij Bumazhnov** przedstawił Orygenesową interpretację epizodu wróżki z Endor (1Sm 28) w kontekście wczesnochrześcijańskiej literatury. Wreszcie **Piotr O. Scholz** (UMCS, Lublin) postawił tezę o możliwych wpływach myśli i koncepcji wczesnoegipskich na spekulacje

teologiczne Orygenesza, dotyczące np. preegzystencji dusz, świata aniołów, a nawet rozumienia Trójcy Świętej.

Po południu uczestnicy Colloquium Origenianum Decimum udali się do opactwa benedyktynów w Tyńcu, gdzie zwiedzili klasztor, wysłuchali koncertu organowego i uczestniczyli w nieszporach śpiewanych w języku łacińskim przez braci konwentu. Wieczór przeciągnął się do późnych godzin przy uroczystej kolacji, która sprzyjała pogłębieniu znajomości uczestników i nieformalnym podsumowaniom sympozjum. Oficjalne zamknięcie miało miejsce dnia następnego o godzinie 10.00 w Aula Magna „Ignatianum”. Wstępnego bilansu 63 prelekcji dokonali **Lorenzo Perrone**, **Gerald Bostock**, **Gilles Dorival** i **Henryk Pietras**. Podkreślili przede wszystkim bogactwo i różnorodność podejmowanych tematów oraz liczny udział nowych uczestników, co wskazuje na rosnące zainteresowanie dziedzictwem Orygenesza. Zwrócili uwagę na wystąpienia, w których porównywano jego myśl z poglądami innych autorów chrześcijańskich oraz na próby ukazania aktualności i znaczenia jego dorobku dla współczesnego człowieka i dzisiejszej kultury. Zaproponowano, aby podczas kolejnego sympozjum, każdego dnia przynajmniej jeden wykład był wspólny, tak aby wszyscy uczestnicy mogli podjąć plenarną dyskusję. Ponadto postulowano, aby prelegenci przygotowali zawsze na piśmie swoje wystąpienia w celu ułatwienia recepcji słuchaczom. Zaproponowano też, by stworzyć specjalną stronę internetową, gdzie tekst wystąpień (albo przynajmniej ich skrótów) byłby wcześniej dostępny, gdzie można by zapowiadać przyszłe projekty i wydarzenia oraz podejmować różnorodną współpracę i wymianę myśli. W ten sposób dobiegło końca Colloquium Origenianum Decimum w Krakowie, a na ostatni jego akcent w postaci pisemnej publikacji wystąpień trzeba jeszcze trochę poczekać*.

Mirosław Mejzner SAC – Warszawa, UKSW

7. DIACONIA, DIACONIAE, DIAKONAT: SEMANTYKA I DZIEJE (XXXVIII „Dni Augustiańskie” – Rzym, 7-9 V 2009)

W dniach od 7 do 9 maja 2009 r. odbył się w rzymskim Instytucie Patrystycznym «Augustinianum» międzynarodowy kongres na temat: *Διακονία, diaconiae, diaconat. Semantika i dzieje* (*Διακονία, diaconiae, diaconato. Semantica e storia*). Jego program został opracowany przez wyżej wymieniony Instytut Patrystyczny i Wydział Teologii Katolickiej Uniwersytetu w Tilburgu w Holandii (Universiteit van Tilburg, Faculteit Katholieke Theologie). Kongres był trzydziestymi ósmymi już z kolei „Dniami Augustiańskimi”, które zgromadziły wielu badaczy starożytności chrześcijańskiej z kościelnych i państwowych uniwersytetów oraz wyższych uczelni, m.in. z Anglii, Australii, Austrii, Belgii, Chorwacji, Francji, Grecji, Hiszpanii, Holandii, Kanady, Malty, Niemiec, Polski, Rumunii, Ukrainy, Włoch i USA.

Z polskich badaczy starożytności chrześcijańskiej podczas sympozjum referaty wygłosili: dnia 7 majaks. dr Sylwester Jaśkiewicz z Radosia (adiunkt UKSW, Warszawa): *Il diacono catecheta in base all'opera „De catechizandis rudibus” di sant'Agostino*, oraz 8 maja ks. prof. dr hab. Antoni Żurek (Dziekan Zamiejskiego Wydziału PAT w Tarnowie): *„Diacono defectu presbyteri” – il carattere del servizio del diacono*

* Akta tego Kolokwium już się ukazały: *Origeniana Decima: Origen as writer*, ed. S. Kaczmarek – H. Pietras – A. Dziadowiec, Leuven – Paris 2011, Peeters, ss. I-XIV + 1039.